

Валерія Смілянська

Хочу скласти щиру подяку Миколі Григоровичу за високу оцінку праці відділу шевченкознавства Інституту літератури, а Президії НАН України — за включення проекту “Шевченківська енциклопедія в 4-х томах” до державного замовлення. Завдяки спеціальному фінансуванню робота над проектом ШЕ дістала помітного прискорення й цілком реальних обрисів. Завдяки зусиллям керівництва НАНУ, відділення літератури, мови й мистецтвознавства та адміністрації Інституту літератури відділ шевченкознавства одержав сучасну техніку з відповідним програмним забезпеченням, що дало змогу контролювати виконання програми, яка сягає обсягу в 300 арк. тексту та понад 8 тис. статей в усіх чотирьох томах, а також прискорено формувати корпус кожного тому в комп’ютерному варіанті. Грант дав змогу залучити до авторства в ШЕ близько трьохсот провідних учених України в галузі суспільних наук — працівників не лише академічних інститутів, а й вузів та бібліотек країни.

Генеральне завдання ШЕ — явити світові унікальну постать Тараса Шевченка як цілісний феномен — у двоєдиній цілісності творчого генія письменника й художника, зі своєрідним світосприйняттям, яскравим характером, властивими йому подробицями побуту, різноманітним оточенням. Висвітлити роль Шевченка у світовому культурному процесі як його часу, так і в творчості й політичній діяльності української інтелігенції — його духовних наступників. Зрозуміло, що з “джентльменським набором” т.зв. марксистсько-ленінського підходу, партійних догм і нав’язаних цьому образу фальшивих атрибутів давно покинчено, і розблоковане українське шевченкознавство швидко й наполегливо опановує великий спектр сучасних філософських, культурологічних, літературознавчих теорій і шкіл, намагаючись оновити власний теоретичний інструментарій. Але природно й те, що цей, загалом дуже плідний і цілковито необхідний, процес не обходиться без пересад і фантазій. Та мушу запевнити, що ми не женемося за “модю”, але прагнемо взяти на озброєння лише те, що допомагає поглянути на Шевченка і його спадщину в нових несподіваних ракурсах, підняти цілину, згадати й розвинути табуйовані протягом тривалого часу відгалуження нашої науки й висвітлити доробок ще недавно замовчуваних вчених, особливо — з нашої діаспори.

До відновлених у ШЕ світоглядно-творчих аспектів належить коло питань, пов’язаних з етнонаціональними коренями світобачення поета — образами-архетипами, залишками давньої народної міфології (див., напр., статті: Архетипи в творчості Шевченка, Демонологія, Етнографічні аспекти творчості), з широким колом біблійних тем, мотивів, образів, сюжетів, християнської агіографії й релігії загалом, докладним розкриттям біографічних і психологічних моментів та монографічним аналізом усіх літературних творів, яким присвячено й великі статті в галузі поезики й стилістики (як-от: Гіпербола, Інтонація, Інтертекстуальність, Діалогічність, Дидактизм, Алюзії, Авторемінісценції, Автора образ, Аналогія, Градація, дуже великий блок статей “Мотиви поезії Шевченка” тощо).

Вперше ґрунтовно характеризуються образотворчий процес (і взаємодія мистецтва), а також усі мистецькі твори з їх визначальними художніми якостями, жанровими ознаками (напр., Живопис, Акватинта, Альбоми Шевченка, Автопортрети, Екслібриси) та світовим мистецьким контекстом (як засвідчила ситуація з укладанням п’яти мистецьких томів академічного 12-томника, тут є проблеми, до розв’язання яких має змобілізуватися мистецько-наукова громадськість). Зусиллями наших істориків уперше так докладно й вичерпно

розкривається історичний контекст життя й діяльності Шевченка — постаті й події (аж до цілого блоку статей під загальною шапкою “Україна в часи Шевченка”).

Стосовно проблем організації сучасного шевченкознавства: хотілося б становчо підтримати утворення й стабілізацію Черкаського наукового центру шевченкознавчих досліджень, заснованого спільними зусиллями Інституту літератури та Черкаського держуніверситету ім.Б.Хмельницького, передусім колишніх аспірантів ІЛ В.Поліщука й В.Пахаренка за сприяння ректора А.І.Кузьмінського. Роль Центру в дослідженні й підготовці молодих дослідників-шевченкознавців очевидна. Окрім того, Центр у співпраці з Інститутом літератури ім.Т.Г.Шевченка НАН України провів міжнародний симпозіум “Тарас Шевченко і європейська культура”, 34-ту наукову шевченківську конференцію, перебуває напередодні ювілейної 35-ї НШК; видано збірники двох конференцій, укладено й видано ювілейну бібліографію наукових шевченківських конференцій за півстоліття. Дуже важливо й те, що Центр видає праці заборонених ще донедавна шевченкознавців, — словом, діє надзвичайно продуктивно; а за державного сприяння науковий внесок Центру буде, поза сумнівом, ще більш суттєвим.

Ще одна надзвичайно важлива проблема: побудова і створення на базі Національного музею Тараса Шевченка (Київ) та відповідних відділів Інституту літератури головного шевченкознавчого осередку — Шевченкового Дому — з ініціативи акад. М.Г.Жулинського. Саме така інституція дасть змогу розвинути синтетичні дослідження творчого феномену Шевченка як універсального митця світового масштабу, відновити в ІМФЕ перервану традицію шевченківського мистецтвознавства, не кажучи вже про колосальні можливості популяризації його постаті й доробку.

До останніх здобутків роботи відділу шевченкознавства Інституту літератури належить видання літературної частини — перших шести томів — 12-томного Повного зібрання творів Тараса Шевченка (2001—2003, видавництво “Наукова думка”). Нині готуємо також і перші т.зв. пробні зошити тексту першого тому Шевченківської енциклопедії, що забезпечить апробацію статей зацікавленими колами наукової громадськості.

Сергій Гальченко

1926 року в Харкові було створено Інститут Тараса Шевченка, одним із основних завдань якого було збирання й збереження рукописної і мистецької спадщини насамперед Т.Г.Шевченка, а згодом і інших українських письменників XIX—XX століть. На початку тридцятих років мистецьку спадщину було передано до новоствореної Галереї картин Т.Г.Шевченка, а архівні матеріали залишилися на збереженні в тодішньому Інституті української літератури. Доля мистецької спадщини була складною, оскільки вона “мандрувала” від одної установи до іншої, доки не знайшла місця свого постійного зберігання в Центральному музеї Т.Г.Шевченка, який було відкрито у квітні 1941 року в Маріїнському палаці в Києві. Нині близько шестисот картин Т.Г.Шевченка є основною цінністю фондової колекції Національного музею Тараса Шевченка й базовою основою для підготовки 7—11 томів Повного зібрання творів у дванадцяти томах. Упродовж багатьох років науковці музею спільно з Інститутом мистецтвознавства, фольклору та